

Status for VMP i Limfjordens opland *MVJ ordninger*

Handlingsplan for Limfjorden

MILJØVENLIGE JORDBRUGSFORANSTALTNINGER

Baggrund

De miljøvenlige jordbrugsforanstaltninger (MVJ) er en frivillig og af EU medfinansieret tilskudsordning, der administreres af amterne under instruks fra Direktoratet for FødevareErhverv. Det er således Direktoratet - og Fødevareministeren – der fastlægger de økonomiske rammer og kriterier for indgåelse af MVJ-aftaler.

Det er en forudsætning for at søge MVJ-tilskud, at de arealer, der søges tilskud til, er udpeget som SFL-område (Særligt Følsomme Landbrugsområder). Fra lanceringen af SFL-områder i 1994 og frem til nu, har det været amterne, der har stået for udpegningen af SFL-områder på baggrund af en statslig vejledning. Udpegningen har omfattet naturområder og oplande samt områder med drikkevandsinteresser. Derudover er også randzoner langs vandløb og søer samt økologiske korridorer medtaget i udpegningen.

Fra 2004 har de økonomiske rammer ikke stået mål med interessen for at søge tilskud, hvilket har ført til, at ministeren har prioriteret ansøgninger i NATURA-2000 områder (habitatområder og internationale fuglebeskyttelsesområder) frem for andre områder.

MVJ-ordningerne.

MVJ består af en række forskellige ordninger, hvoraf nogle sigter på at reducere tabet af næringsstoffer til vandmiljøet, mens andre har til formål at sikre pleje af beskyttede naturtyper. Ordningerne kan også deles op efter hvorvidt de retter sig mod arealer med jord i omdrift eller arealer med vedvarende græs.

De igangværende aftaler er indgået med en varighed på enten 5, 10 eller 20 år. Fra og med 2004 har det kun været muligt at indgå 5-årige aftaler, og der er kun indgået 10-årige aftaler i ansøgningsrunden 2003. I tabel 1 er rækken af ordninger præsenteret med angivelse af deres forventede effekt i f.h.t. reduktion af kvælstofudvaskningen.

Foranstaltning	Varighed	Forudgående drift	N-red. Kg/ha	
			1)	2)
Etablering af efterafgrøder/Udlæg af rajgræs	5 år	I omdrift	25	25
Miljøvenlig drift af græsarealer	5 el. 20 år	I omdrift	40	8
Miljøvenlig drift af græsarealer	5 el. 20 år	Vedv. græs, gødet	20	8
Pleje af græsarealer (afgræsning/høslæt)	5 el. 20 år	Vedv. græs, ugødet	0	8
Miljøvenlig drift af græs- og naturarealer	5 el. 10 år	I omdrift	40	8 *
Miljøvenlig drift af græs- og naturarealer	5 el. 10 år	Vedv. græs, ugødet	8	8
Nedsat N-tilførsel	5 år	I omdrift	16	16
Udtagning af agerjord	20 år	I omdrift	40	40
Ændret afvanding	5 el. 20 år	I omdrift/vedv. græs	48	48

Tabel 1. Oversigt over MVJ-ordninger med angivelse af reducerende effekt på kvælstoftab til vandmiljøet, aftalevarighed samt forudgående drift. De anførte værdier er hhv. 1) fremkommet under udarbejdelse af denne redegørelse og 2) værdier anvendt i slutevalueringen af VMP II (Fødevareøkonomisk institut, Rapport nr. 169). * I 6 % af græs-aftalerne sættes N-red. til 40 kg N/ha.

Der præsenteres to sæt værdier for reduktionen i N-tabet. Det ene sæt er anvendt i slutevalueringen af VMP II, hvor der opereres med få forskellige værdier. Det andet sæt er baseret på en mere differentieret vurdering af effekten af de enkelte ordninger under hensyn til den forudgående anvendelse.

Største afvigelse er forbundet med opgørelsen af effekten af aftaler indgået i 2003. I evalueringen skønnes 6 % af græsaftalerne fra 2003 at have en dyrkningshistorie, der gør dem sammenlignelige med aftaler om udtagning af agerjord, mens opgørelsen fra de tre Limfjordsamter peger på en andel omkring de 40 %.

MVJ i Limfjordsoplandet Limfjorden

Det samlede opland til Limfjorden er på 760.786 ha. Heraf er der udpeget 236.645 ha som SFL-områder.

Der er foretaget en opgørelse over hvor stort et areal, der var omfattet af MVJ-aftaler i dyrknings-sæsonen 2004/2005 inden for Limfjordsoplandet.

Opgørelsen er foretaget på baggrund af oplysninger fra Direktoratet for FødevareErhverv over de gældende aftaler i dyrkningssæsonen 2004/2005 i de tre af amterne, der grænser op til Limfjorden. Der er ikke medtaget data fra arealer, beliggende i Århus amt i denne oversigt. Dataudtrækket omfatter alle aftaler i amterne og er efterfølgende afgrænset til marker, der er beliggende i Limfjordsoplandet. Afgrænsningen er foretaget på grundlag af markblokoplysninger.

Resultatet af opgørelsen ses i tabel 2, der også viser den kvælstofreducerende effekt beregnet ud fra areal omfattet af de forskellige ordninger ganget med den gennemsnitlige kvælstofreducerende effekt som angivet i tabel 1.

	Udpegede SFL-områder (ha)	Gældende MVJ-aftaler i 2004/2005 (ha)	N-reduktion som følge af MVJ (tons pr. år) baseret på ¹⁾	N-reduktion som følge af MVJ (tons pr. år) baseret på ²⁾
Nordjyllands amt	119.444	7.642	160	98
Viborg amt	91.186	9.049	149	86
Ringkøbing amt	19.795	2.559	45	32
Århus Amt	6.221			
Total	236.645	19.250	354	216

Tabel 2. Oversigt over SFL-udpegning samt indgåede MVJ-aftaler og deres N-reducerende effekt inden for Limfjordsoplandet. Reduktionen er beregnet på grundlag af hhv. ¹⁾ værdier fastlagt under arbejdet med denne redegørelse og ²⁾ værdier anvendt i slutevalueringen af VMP II (Fødevareøkonomisk institut, Rapport nr. 169)

I vækstsæsonen 2004/2005 var der i oplandet til Limfjorden inden for de tre største oplandsamter i alt 19.250 ha, der var omfattet af MVJ-aftaler, svarende til næsten 10 % af det udpegede SFL-område.

Resultatet af 2005 ansøgningsrunden er endnu ikke opgjort. Nettoeffekten målt som miljøeffekten af ny aftaler fratrukket aftaler, der er udløbet og ikke fornyet, er således ikke opgjort endnu. Det må dog formodes, at nettoeffekten er negativ, på baggrund af den begrænsede økonomiske ramme, der har medført, at der er givet afslag til alle ansøgninger uden for habitatområderne.

Effekten af MVJ frem til afslutningen af VMP II.

Under Vandmiljøplan II blev der efter midtvejsevalueringen opstillet et mål om, at der i perioden 1997 – 2003 kunne etableres MVJ-aftaler på 30.000 ha på landsplan.

På baggrund af forhøjede tilskudssatser i 2003 og en kraftig tilgang af nye aftaler blev målet nået, således at der i 2003/2004 var i alt ca. 96.000 ha. omfattet af MVJ-aftaler.

DMU og DJF har i forbindelse med VMP III udarbejdet et statusnotat for 2004. Heraf fremgår, at der på baggrund af ansøgningsrunden i 2004 har været en nettotilgang på 19.560 ha omfattet af MVJ-aftaler. Det samlede areal omfattet af MVJ-aftaler på landsplan i vækstsæsonen 2004/2005 er således 115.560.

I oplandet til Limfjorden er der ifølge opgørelsen i tabel 2 ca. 19.250 ha, der er omfattet af MVJ-aftaler i vækstsæsonen 2004/2005. Det svarer til ca. 17 % af de indgåede aftaler på landsplan.

Da Limfjordsoplandet udgør ca. 18 % af landbrugsarealet i hele landet, ses det at MVJ som instrument er anvendt i noget nær samme omfang i oplandet til Limfjorden som i resten af landet.

I slutevalueringen af VMP II anslås nettoeffekten af MVJ-aftaler, der er indgået i perioden 1998-2003 til en reduktion i N-udvaskningen på 713 t. Hertil skal lægges reduktionen i N-udvaskningen som følge af MVJ-aftaler indgået forud for VMP II. Denne kan fastsættes til 607 t på grundlag af data fra DMU (Kilde Ruth Grant) På landsplan kan effekten af MVJ således opgøres til en reduktion i N-udvaskningen på i alt 1.320 t N. Der foreligger desværre ikke beregninger på effekten af MVJ-aftaler indgået i 2004.

For de tre største oplandsamter (Ringkøbing, Viborg, Nordjylland) viser opgørelsen, hvori ansøgningsrunden 2004 indgår, en reduktion i udvaskningen på 216 t N ved beregninger baseret på værdier anvendt i VMP II evalueringen.

Hvis denne reduktion sættes i relation til opgørelsen på landsplan efter VMP II (2003) svarer det til 16 % af reduktionen på landsplan. Denne relativisering skal dog tages med det forbehold, at der sammenlignes mellem to år samt at den del af Limfjordsoplandet, der er beliggende i Århus amt ikke er medregnet i denne opgørelse.

Effekten af MVJ på vandkvaliteten i Limfjorden.

Effekten af MVJ og andre dyrkningsrelaterede tiltag, der har sigte på at nedbringe næringsstofførslen til Limfjorden, vil først kunne registreres som forbedret vandkvalitet i Limfjorden efter en vis tidsmæssig forløb. Den tidsmæssige forsinkelse afhænger af om vandet, der forlader rodzonen,

har en bevægelse direkte mod vandløbet, som det vil være tilfældet i vandløbsnære arealer, eller om vandet vil bevæge sig gennem de øvre jordlag og ned til egentlig grundvandsførende lag, hvorfra det i et vist omfang vil blive ledt frem til de åbne vandløb og videre ud i fjorden.

Indholdet af næringsstoffer i den grundvandsfødte del af vandet i vandløbene vil endvidere være påvirket af eventuelle nitratreducerende lag, som det måtte passere på sin vej fra rodzonen til grundvandet.

Tese:

Effekten af MVJ og andre dyrkningsrelaterede tiltag til nedbringelse af næringsstofindholdet i Limfjorden vil således antageligvis være størst og først registrerbar for den dels vedkommende, der finder anvendelse på arealer beliggende relativt nær vandløb eller fjorden og i vandløbsoplande, hvor der generelt er stor overfladenær afstrømning..

Potentialet for indgåelse af MVJ-aftaler.

Interessen for at indgå MVJ-aftaler er som nævnt større, end hvad den økonomiske ramme modsvarer. Et udtryk herfor findes i omfanget af MVJ-ansøgninger, der gives afslag på. I tabel 3 ses omfanget af ansøgninger i Limfjordsoplandet, der har fået afslag, som følge af manglende økonomiske midler. Direktoratet for FødevarerErhverv har prioriteret , således at der er meddelt afslag til alle ansøgninger, hvor det søgte areal er beliggende uden for NATURA2000-områderne. For de tre største oplandsamter drejer det sig om ansøgninger på i alt 4.020 ha.

	MVJ-ansøgninger hvortil der er givet afslag i 2005 / ha
Nordjyllands amt	1.313
Viborg amt	1.984
Ringkøbing amt	723
Århus Amt	
Total	4.020

Tabel 3. MVJ-ansøgninger i 2005-ansøgningsrunden beliggende inden for Limfjordsoplandet, hvortil der er givet afslag, p.g.a. manglende økonomiske midler.

Hvilken rolle vil MVJ fremover spille i forhold til Limfjorden?

I udkastet til den nye MVJ-bekendtgørelse fra 2006 har man valgt at målrette MVJ-midlerne yderligere mod habitatområder, således at der for de fleste MVJ-ordninger nu alene kan søges til arealer, der er beliggende i NATURA2000-områderne. (Bekendtgørelsen der skulle være trådt i kraft 1. februar er indtil videre tilbageholdt, idet man p.t. regner på konsekvenserne af det nyligt indgåede budgetforlig i EU)

NATURA2000-områderne på land er kendetegnet ved høj naturværdi med lav dyrkningsintensitet og MVJ har dermed forholdsvis ringe direkte effekt på tabet af næringsstoffer til vandmiljøet.

Med den gældende prioritering af midlerne til MVJ, er de generelle MVJ-ordninger fremover således mindre relevante i forhold til at reducere tabet af næringsstoffer til vandmiljøet.

Man kan samtidig forudse, at effekten af en stor del af de nuværende MVJ-aftaler i Limfjordsoplandet vil være af midlertidig karakter og aftagende i takt med at aftaler, der er beliggende uden for NATURA2000-områderne udløber og ikke kan fornyes.

MVJ og VMP III.

Som et led i VMP III er der afsat en særskilt pulje til MVJ-aftaler om ekstensivering af driften i randzoner langs søer og vandløb samt tilskud til etablering af vådområder.

MVJ-tilskud til ekstensivering af driften i 10 m. brede randzoner langs søer og åbne vandløb kan søges langs alle vandløb og søer med dyrkningsfrie bræmmer og er primært tænkt som et incitament til at placere brakarealer langs vandløb. Det er p.t. uvist hvor stor interessen vil være, og vil for den enkelte landmand formentlig være en afvejning af fordele/ulemper ved at placere brakken miljørigtig sammenholdt med udsigten til øget kontrol og øget papirarbejde sat i forhold til det økonomiske udbytte. Dansk landbrug og rådgivningstjenesten vil antagelig opfordre til at udnytte de nye muligheder.

Hvis ordningen resulterer i en omplacering af brakarealer fra øvrige dyrkede arealer til dyrkede vandløbsnære arealer vil effekten, stor eller lille, formentlig være relativt hurtigt målbar i de berørte vandløb og dermed også i recipienten.

I 2005, der er det første år, hvor ordningen har kunnet søges, har interessen for at søge ordningen været beskeden. I Nordjyllands Amt er der indkommet to ansøgninger, hvoraf kun den ene på 0,77 ha (770 m. randzone) er inden for Limfjordsoplandet. I Viborg og Ringkøbing amter er der givet tilsagn på 6 og 2 ansøgninger på i alt 6,55 ha i og uden for Limfjordsoplandet.

N.B. Det er tilladt at medregne den lovpligtige dyrkningsfrie bræmme i den 10 m. brede randzone.